

KÕRGHARIDUS

Subsidiarsuse põhimõtte kohaselt otsustavad kõrghariduspoliitika üle liikmesriigid. EL täidab seetõttu peamiselt toetavat ja koordineerivat rolli. Liidu tegevuse peamised sihid kõrghariduse valdkonnas on üliõpilaste ja töötajate liikuvuse ergutamine, diplomite ja õpiaja vastastikuse tunnustamise edendamine ning kõrgharidusasutustevahelise koostöö soodustamine ja (ülikoolide) kaugõppe arendamine.

ÕIGUSLIK ALUS

Haridus, sealhulgas kõrgharidus tunnistati ametlikult ELi pädevusvaldkonnaks 1992. aastal Maastrichti lepinguga. Lissaboni lepingus jäeti sätted, mis käsitlevad ELi rolli hariduse ja koolituse valdkonnas (XII jaotise artiklid 165 ja 166), muutmata. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõikes 1 on sätestatud, et „liit aitab kaasa kvaliteetse hariduse arendamisele, soodustades koostööd liikmesriikide vahel ning vajaduse korral toetades ja täiendades nende tegevust, samal ajal täiel määral respektides liikmesriikide vastutust õpetuse sisu ja haridussüsteemide korralduse eest ning nende kultuurilist ja keelelist mitmekesisust“. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõikes 2 on märgitud, et liidu tegevusega püütakse „ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, muu hulgas kaasa aidates diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele; soodustada haridusasutustevahelist koostööd [ja] tõhustada informatsiooni ja kogemuste vahetamist liikmesriikide haridussüsteemidele ühistes küsimustes“.

Peale selle sisaldab Lissaboni leping sätet, mida võib nimetada horisontaalseks sotsiaalklauslikuks. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 9 on märgitud, et „oma poliitika ja meetmete määratlemisel ja rakendamisel võtab liit arvesse [...] hariduse [ja] koolituse [...] kõrge tasemega seotud nõudeid“.

Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud (ELi lepingu artikkel 6), on märgitud, et „igaühel on õigus haridusele“ (artikkel 14).

EESMÄRGID

A. Eesmärgid vastavalt Euroopa Liidu aluslepingutele

Toetudes ELi pikaajalisele kohustusele muuta elukestev õpe ja liikuvus tegelikkuseks, parandada hariduse ja koolituse kvaliteeti ja tõhusust ning arendada loovust ja innovatsiooni, on Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 165 lõikes 2 loetletud liidu

tegevuse eesmärgid hariduse, kutseõppe, noorsoo ja spordi valdkonnas. Kõrghariduse valdkonnas on eriti olulised järgmised eesmärgid:

- arendada Euroopa mõõdet hariduses;
- ergutada õppijate ja õpetajate liikuvust, muu hulgas aidates kaasa diplomite ja õpiaja akadeemilisele tunnustamisele;
- soodustada haridusasutustevahelist koostööd;
- tõhustada informatsiooni ja kogemuste vahetamist liikmesriikide haridussüsteemidele ühistes küsimustes ning
- ergutada kaugõppe arengut.

B. Praegused prioriteetidid hariduse ja koolituse valdkonnas

[Strateegiaga „Euroopa 2020“](#) suurendati Euroopa poliitilist huvi kõrghariduse vastu ([COM\(2010\)2020](#)). Arukale, jätkusuutlikule ja kaasavale majanduskasvule keskendudes tahetakse strateegia „Euroopa 2020“ eesmärgid saavutada tulemuslikuma investeerimise abil haridusse, teadusuuringutesse ja innovatsiooni. Üks põhieesmärk on oluliselt suurendada kolmanda taseme hariduse omandanud noorte arvu (2020. aastaks vähemalt 40% 30–34aastastest inimestest). Osutatud ambitsioonikas eesmärk saavutati 2019. aasta aprillis. See sõnastati eelnevalt Euroopa Ülemkogu poolt 2009. aasta mais vastu võetud strateegilises raamistikus üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal (HK 2020)^[1]. Bologna protsess on alates selle algatamisest 1999. aastal liikunud eesmärgi poole tagada Euroopa kõrgharidussüsteemide parem võrreldavus, ühilduvus ja sidusus ning selle tulemusena loodi 2010. aasta märtsis Budapesti-Viini ministrite konverentsi deklaratsiooniga Euroopa kõrgharidusruum.

2017. aastal avaldas komisjon teatise ELi uue kõrghariduse tegevuskava kohta ([COM\(2017\)0247](#)). See käsitleb nelja prioriteetset valdkonda:

- kõrgharidusvaldkonna oskuste arendamise vastavusse viimine tööturu vajadustega;
- kõrghariduse muutmine laialt kättesaadavaks ja kaasavamaks ning selle ühiskondliku mõju suurendamine;
- kõrghariduse innovatsioonivõime edendamine;
- kõrghariduse tulemuslikkuse ja tõhususe parandamine.

Euroopa Komisjon avaldas pärast Göteborgis toimunud tippkohtumist 2018. aasta mais teatise „Tugevama Euroopa väljakujundamine: noorte-, haridus- ja kultuuripoliitika roll“ ([COM \(2018\)0268](#)). Selles esitatakse Euroopa haridusruumi loomise visioon, sealhulgas:

- programmi „Erasmus+“ tugevdamine;
- vähemalt 20 Euroopa ülikooli loomine aastaks 2024. See peaks aitama kujundada välja kogu Euroopas tunnustatud Euroopa teaduskraadid;

[1]ELT C 119, 28.5.2009, lk 2.

- Euroopa üliõpilaspileti kasutuselevõtmine, et hõlbustada liikuvust;
- ettepanek võtta vastu nõukogu soovitus kõrgkoolidiplomite ja keskkooli lõputunnistuste ning välismaal veedetud õppeperioodide õpiväljundite automaatse vastastikuse tunnustamise edendamise kohta (COM(2018)0270).

SAAVUTUSED

A. Erasmus+

Programm „Erasmus+“ võeti ametlikult vastu 2013. aasta detsembris^[2] ja seda on rakendatud alates 1. jaanuarist 2014. Programmi keskne eesmärk on investeerida Euroopa haridus-, koolitus-, noorsoo- ja spordivaldkonda ühtse integreeritud programmi kaudu. Programm „Erasmus+“ ühendab varasemaid 2007–2013. aasta elukestva õppe programmi raames eraldi toimunud valdkondlikke ja valdkonnaüleseid programme järgmistes valdkondades: kõrgharidus (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, kahepoolsed programmid muude riikide või maailmajagudega), kooliharidus (Comenius), kutseõpe ja -koolitus (Leonardo da Vinci), täiskasvanuharidus (Grundtvig), noored („Aktiivsed noored“) ja Euroopa integratsiooni uuringud (Jean Monnet). Lisaks on esmakordselt sellesse lisatud ka spordivaldkond. Programmi „Erasmus+“ eelarve on 14 miljardit eurot ning selle raames saavad liikmesriigid teha koostööd nii üksteisega kui ka kolmandate riikidega. Programmiga „Erasmus+“ tahetakse asjaomastes valdkondades tegevust ümber korraldada ja ühtlustada, keskendudes kolmele põhimeetmele:

- üksikisikute õpiränne;
- innovatsioonile suunatud koostöö ning heade tavade vahetamine;
- poliitikareformi toetamine.

Olgugi et programm „Erasmus+“ hõlmab ka teisi valdkondi, on kõrgharidus selles kesksel kohal. Programmi „Erasmus+“ kogueelarvest on vähemalt 33,3% eraldatud kõrgharidusele. Liikuvusprogrammides osaleb aastatel 2014–2020 eeldatavalt kaks miljonit üliõpilast. Lisaks üliõpilaste ja kõrghariduse valdkonna töötajate liikuvuse toetamisele rahastatakse selle programmi raames ka Erasmus Munduse ühiseid magistripprogramme ja programmi „Erasmus+“ raames magistrikraadi taotlejatele antavaid laene.

Euroopa Komisjon avaldas ettepaneku järgmise programmi kohta (2021–2027) 2018. aasta mais ([COM\(2018\)0367](#)). Programmi üldine ülesehitus ei muutu, sealhulgas jäävad samaks programmi „Erasmus+“ raames juba loodud kolm põhimeedet. Siiski tehakse ettepanek kahekordistada eelarvet programmitöö perioodiga 2014–2020 võrreldes 30 miljardi euroniga. Programm sisaldab mõningaid uusi algatusi, nagu eespool nimetatud Euroopa ülikoolide loomine. Euroopa Parlament muutis seda ettepanekut ja kiitis selle 2019. aasta märtsis heaks.

B. Marie Skłodowska-Curie meede

Marie-Skłodowska-Curie-meetmega, mis on osa ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammist 2014–2020 (Horizont 2020), toetatakse innovatsioonialastele

[2]ELT L 347, 20.12.2013, lk 50.

oskustele suunatud teadustöötajate koolitust ja karjäärivõimalusi. Meetme raames rahastatakse mis tahes valdkonna tipptasemel teadusuuringutega seotud ülemaailmset ja valdkonnaülest liikuvust. Kõrghariduse valdkonnas toetatakse Marie Skłodowska-Curie meetme toetustega rahvusvahelist ning valdkondade- ja erialadevahelist liikuvust. Marie Skłodowska-Curie meetmest on saanud ELi peamine doktoriõppe programm, mille raames rahastatakse 25 000 doktoritööd ja järeldoktoriõppe teadusprojekti. Riikidevahelise liikuvuse edendamise kõrval püütakse programmi abil kaotada ka tegelikud ja tajutavad tõkked, mis lahutavad teadust teistest valdkondadest, eriti äritegevusest. Lisaks rahastatakse selle raames [Euroopa teadlaste ööd](#), mis on igal aastal septembrikuu neljandal reedel kogu Euroopas teadlaste töö propageerimiseks korraldatav avalike ürituste sari. Marie-Skłodowska-Curie-meede ei tohiks oluliselt muutuda ka uue ELi teadusuuringute ja innovatsiooni raamprogrammi (2021–2027) raames („programm „Euroopa horisont““)

EUROOPA PARLAMENDI ROLL

Kuna ELi pädevus on kõrghariduse valdkonnas piiratud, on Euroopa Parlament püüdnud peamiselt toetada liikmesriikide tihedat koostööd ja suurendada igal võimalusel Euroopa mõõdet. Tänu Euroopa Parlamendi viimastel aastakümnetel üha suurenenud poliitilisele tähtsusele on Euroopa Parlament saanud Euroopa kõrghariduspoliitika kujundamist järjest enam mõjutada.

A. Liikuvus

Parlament on tegutsenud edukalt ja järjepidevalt kõrghariduse valdkonna praeguste programmide, sealhulgas programmi „Erasmus+“ eelarve suurendamise nimel ning täitnud olulist osa ka selles, et Euroopa Liidu rahastamisprioriteedid keskenduksid 2014.–2020. aasta mitmeaastases finantsraamistikus rohkem suurema tulevikusuunitlusega kuludele, näiteks kõrghariduse valdkonna kuludele. Euroopa Parlament võttis 2. veebruaril 2017 vastu resolutsiooni programmi „Erasmus+“ kohta^[3], milles analüüsitakse programmi rakendamise esimesi aastaid, rõhutatakse selle edusamme ja soovitatakse muudatusi paranduste tegemiseks mitmeaastase raamprogrammi teisel poolel. Järgmise põlvkonna programmi Erasmus+ jaoks tegi parlament ettepaneku kolmekordistada eelarvet 41 miljardi euroni, mis annaks osalemisvõimaluse rohkematele üliõpilastele ja suurendaks kaasatust. Parlament rõhutas ka vajadust parema koostöö järele teiste Euroopa rahastamisprogrammidega ja selliste meetmete kaasrahastamist, mida praegu programmist „Erasmus +“ ei rahastata^[4]. Juhuks kui Ühendkuningriigid peaksid EList lahkuma ilma lepinguta, on Euroopa Parlament tõsiselt tegelenud ka programmi „Erasmus +“ vahetusprogrammis osalevate noorte õiguste ja staatuse kindlustamisega^[5].

B. Seos tööhõivega

Euroopa Parlament on alati olnud huvitatud kõrgharidusest ja selle seosest tööhõivega. Ta võttis 2010. aastal vastu resolutsiooni ülikoolide ja ettevõtjate dialoogi kui uue

[3]ELT C 252, 18.7.2018, lk 31.

[4]Vastuvõetud tekstid, P8_TA(2019)0324.

[5]Vastuvõetud tekstid, P8_TA(2019)0167, Programmi „Erasmus+“ käimasolevate õpirändetegevuste jätkamine Ühendkuningriigi liidust väljaastumise kontekstis.

partnerluse kohta Euroopa ülikoolide moderniseerimiseks^[6], milles nõudis kõigis uurimisvaldkondades kõrgharidusasutuste ja ettevõtjate vahelise dialoogi algatamist ning tuletas meelde elukestva õppe ja liikuvuse ning teadusuuringute toetamise ja parimate tavade jagamise tähtsust. 2012. aastal võttis Euroopa Parlament vastu resolutsiooni Euroopa kõrgharidussüsteemide ajakohastamise kohta^[7], milles kutsus kõrgharidusasutusi üles lisama elukestva õppe taas oma õppekavadesse, looma uute eesmärkidega kohandamiseks uusi õppesuundi, mis kajastaksid tööturu nõudlust, ning edendama kõrghariduses soolist võrdõiguslikkust. Lisaks nõudis parlament selles resolutsioonis, et liikmesriigid saavutaksid eesmärgi investeerida 2% oma SKPst haridusse. Pärast komisjoni 30. mai 2017. aasta teatist ELi uue kõrghariduse tegevuskava kohta ([COM\(2017\)0247](#)) võttis parlament 12. juunil 2018 vastu resolutsiooni hariduse ajakohastamise kohta ELis^[8]. Kõrgharidusega seoses kutsub ta selles resolutsioonis üles looma Euroopa haridusruumi ja ergutab liikmesriike investeerima rohkem kõrgharidusse ning soodustama koostööd kõrghariduse, töömaailma, tööstuse, teadusringkondade ja ühiskonna kui terviku vahel.

C. Bologna protsess

Euroopa Parlament on näidanud pikka aega üles huvi Bologna protsessi tugevdamise ja arengu vastu. 2012. aastal võttis parlament vastu resolutsiooni^[9], milles rõhutati Bologna reformide tähtsust Euroopa kõrgharidusruumi rajamisel ja strateegia „Euroopa 2020“ eesmärkide täitmisel.

2015. aastal toimus Euroopa Parlamendis arutelu Bologna protsessi rakendamise teemal^[10]. Parlamendiliikmed leidsid, et Bologna reformid aitavad Euroopas parandada haridussüsteemide kvaliteeti ja muuta kõrgharidust atraktiivsemaks. Bologna protsess on muutnud ka kõrgharidusstruktuurid omavahel paremini võrreldavaks tänu kvaliteedi tagamise süsteemidele diplomite vastastikusel tunnustamisel.

2018. aasta aprillis võttis parlament vastu resolutsiooni Bologna protsessi rakendamise kohta^[11]. Selles nõuti, et 2018. aastal Pariisis toimuval järgmisel Euroopa kõrgharidusruumi ministrite konverentsil antaks Bologna protsessile kriitiline hinnang. Resolutsioonis rõhutati vajadust parandada hariduse sotsiaalset mõõdet ning pakkuda puudega ja ebasoodsa taustaga õppijatele konkreetseid võimalusi kõrgharidusele juurdepääsuks. Selles soovitati tagada juurdepääsetavad ja õiglased liikuvusstipendiumite ja -toetuste eraldamise mehhanismid. Samuti nõuti selles resolutsioonis, et EL ja liikmesriigid suurendaksid oma hariduseelarveid, et tagada kõigile juurdepääs tasuta avalik-õiguslikule kõrgharidusele.

Pierre Hériard / Audrey Marti
05/2019

[6]ELT C 161 E, 31.5.2011, lk 95.

[7]ELT C 258 E, 7.9.2013, lk 55.

[8]Vastuvõetud tekstid, [P8_TA\(2018\)0247](#).

[9]ELT C 251 E, 31.8.2013, lk 24.

[10]ELT C 346, 21.9.2016, lk 2.

[11]Vastuvõetud tekstid, [P8_TA\(2018\)0190](#).

